

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 336.11

В. К. Антошкін

ЕКОНОМІЧНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ

***Анотація.** У статті розглянуто основні аспекти, що впливають на економічну безпеку України і розвиток української регіональної економіки. Виявлено критерії, за якими оцінюється економічна безпека держави, показано, що економічна та національна безпека держави характеризує ступінь задоволення національних та економічних інтересів країни.*

***Ключові слова:** економічна безпека, національна економіка, управління безпекою.*

***Summary.** This article reviews the main aspects that affect the economic security of Ukraine and Ukrainian development of regional economy. The criteria for assessing the economic security of the state, it is shown that the economic and national security characterizes the degree of satisfaction of the national and economic interests.*

***Key words:** economic security, national economy, security management.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української державності ключове значення набувають регіональні проблеми її безпеки, пов'язані з реалізацією ідеї національної єдності, блокуванням контрреформістських і сепаратистських тенденцій на місцях, розвитком інтеграційних економічних процесів усередині країни і з її стратегічними союзниками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню різних аспектів національної економічної безпеки присвятили свої наукові праці, зокрема, такі вчені, як О. Ф. Белов, О. С. Власюк, І. Г. Мішина, Н. Кирієнко, В. І. Срібний, Л. С. Гринів та ін. Вони у своїх дослідженнях торкаються питань, тісно пов'язаних з економічною природою безпеки держави, з її об'єктами та суб'єктами, сутністю, критеріями, системами показників.

Метою статті є обґрунтування економічної безпеки регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цих умовах у сфері державної регіональної політики необхідно виокремити пріоритетні завдання, що відповідають інтересам національної безпеки України:

— зміцнення територіальної цілісності та державного суверенітету України на основі принципів федералізму. Збереження єдиного економічного простору як основи формування загальнодержавного ринку;

— реалізація нової стратегії територіального розвитку продуктивних сил країни і розміщення галузевих виробництв шляхом підтримки оптимальних територіальних пропорцій у розвитку економіки, включаючи її військово-економічний потенціал. Подолання різких відмінностей у соціально-економічному рівні суб'єктів української держави. Пріоритетний розвиток регіонів, що мають геополітичне і стратегічне значення;

— вдосконалення соціально-економічних відносин. Послідовна реформа адміністративного

устрою країни. Підпорядкування інтересам соціальної, етнічної, бюджетно-податкової політики;

— послідовне формування паритетних економічних і бюджетно-фінансових взаємовідносин між регіональними і державними органами виконавчої влади, що виключають виникнення конфліктних ситуацій.

Особливе значення при цьому має бути звернено на стабілізацію соціально-економічного становища регіонів з високим рівнем соціальної та політичної напруженості.

До регіонів з високим рівнем депресивності відносяться Чернівецька, Тернопільська, Рівненська, Херсонська, Сумська, Чернігівська, Волинська, Житомирська області. Це досить великий ареал території України [1].

Хронічне обмеження інвестицій, застій та інерційність структури господарства, зниження ефективності виробництва є причиною появи депресивних регіонів, що економічно деградують. Державне регулювання інвестиційної діяльності в депресивних регіонах має ґрунтуватися на врахуванні загальних тенденцій розвитку національної економіки і лише відповідним чином корегуватися й уточнюватися у зв'язку з їхніми особливостями. Створення тут спеціальних умов для інвестиційної діяльності може бути виправданим [2].

Головну увагу слід приділяти вирішенню таких стратегічних завдань [3]:

— ліквідації глибинних структурних деформацій у більшості депресивних регіонів, що зумовлюють зниження ділової, у тому числі інвестиційної, активності, нівелювання негативних наслідків несприятливих стартових умов входження в ринок;

— запобіганню руйнації наявного виробничого і науково-технічного потенціалу через різке скорочення інвестування при критичному рівні зносу основних фондів, що істотно обмежує можливість активізації економічної діяльності;

© В. К. Антошкін, 2014

— удосконаленню механізму державного регулювання інвестицій для стимулювання довгострокових вкладень фінансових ресурсів і створення сприятливого інвестиційного клімату.

Економічна безпека регіону — це сукупність умов та факторів, що характеризують поточний стан економіки, стабільність, стійкість і поступальність її розвитку. Одночасно це ступінь, з одного боку, інтеграції регіональної економіки з економікою держави, а з іншого — регіональної незалежності.

На нашу думку, предметом діяльності влади в галузі економічної безпеки регіону, зокрема, є:

— виявлення і моніторинг факторів, що впливають на сталий розвиток території в поточній ситуації та перспективі;

— формування економічної політики в руслі загальнодержавної стратегії економічної реформи;

— недопущення дискримінації з боку державних органів відносно території;

— паритетна участь у державних програмах з розвитку регіонів, розміщенні державних замовлень тощо.

Структура загроз економічній безпеці регіону:

1) зовнішньополітичні (територіальний сепаратизм, політичні загрози, політичне протистояння із центром);

2) внутрішні загрози безпеки (загрози в реальному секторі економіки, руйнування інвестиційно-інноваційного комплексу, загрози в соціальної сфері, енергетичні та продовольчі загрози);

3) зовнішньоекономічні загрози (валютно-фінансові, економічні).

Особливе занепокоєння викликає такий сильнодіючий фактор зниження рівня безпеки, як осередки соціальної напруженості. До них відносяться: а) вогнища політичної напруженості; б) регіони з небезпечною концентрацією населення, що знаходиться нижче рівня бідності; в) райони вимушеної міграції населення з країн ближнього зарубіжжя; г) регіони та міста — потенційні центри надмірно високого безробіття.

До основних критеріїв, що характеризують інтереси регіону в галузі безпеки і забезпечують прийнятні для більшості населення умови життя і розвитку особистості, стійкість соціально-економічної ситуації, політичну стабільність, цілісність суспільства та економіки, належать:

— здатність економіки функціонувати в умовах режиму розширеного відтворення;

— межі критичної залежності економіки від імпорту найважливіших видів продукції, виробництво яких на необхідному рівні може бути організовано в країні;

— держконтроль над стратегічними ресурсами;

— стійкість фінансової системи; підтримання наукового та інноваційного потенціалу;

— збереження економічної єдності в регіоні;

— забезпечення необхідного рівня державного регулювання економічних процесів з метою формування умов для нормального функціонування ринкової економіки.

У Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» в редакції Указу Президента України № 389/2012 від 8 червня 2012 року [4] серед найважливіших заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки, названий моніторинг факторів, що визначають загрози економічній безпеці. До числа найбільш серйозних загроз віднесено зростання нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів. Відповідно до переліку загроз економічній безпеці, що містяться в названому вище Указі Президента, були прийняті соціально-економічні показники, що характеризують регіон. Дамо вельми коротке обґрунтування цього переліку.

У зв'язку з поставленим завданням — моніторинг та аналіз соціально-економічного становища регіонів — виникає перелік показників, який повинен забезпечувати, з одного боку, проведення максимально ємного і достовірного аналізу, а з іншого — можливість швидкого отримання інформації для їх розрахунків.

Об'єктами економічної безпеки є економічні відносини суб'єктів різного рівня, у тому числі — регіонального.

Після низки експериментальних розрахунків було прийнято рішення про використання семи основних показників, що відповідають усім перерахованим вимогам:

— відношення середньої заробітної плати (з урахуванням виплат соціального характеру) до прожиткового мінімуму в регіоні,

— рівень злочинності (кількість зареєстрованих злочинів на 100 тис. населення),

— прострочена дебіторська заборгованість на душу населення,

— прострочена кредиторська заборгованість на душу населення,

— заборгованість із заробітної плати на душу населення,

— рівень безробіття,

— співвідношення кількості безробітних з кількістю вакансій.

Набір наведених вище показників дозволяє найбільш оперативно здійснювати порівняльний аналіз економічного становища в регіонах з точки зору соціально-економічної стабільності. Крім того, як показала практика, збір інформації для їх отримання з періодичністю в місяць забезпечує можливість організації оперативного моніторингу.

Управління безпекою — безперервний процес забезпечення та захисту економічних інтересів регіону від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечується шляхом здійснення комплексу заходів, спрямованих на підтримку стійкості та по-

тенціалу розвитку економіки регіону. Основними завданнями управління безпекою є:

- оцінка і вироблення напрямків діяльності щодо забезпечення економічної безпеки;
- розробка пропозицій щодо вдосконалення взаємодії між учасниками системи;
- планування і проведення контрольних та профілактичних заходів з безпеки.

Результати функціонування системи виявляються у такому:

- створення єдиної інформаційної бази даних (системи індикаторів);
- визначення основних загроз і розробка заходів щодо їх усунення;
- координація та методичне керівництво діяльністю адміністрацій міст і районів, державних підприємств і установ регіону, громадських організацій з питань антикризового управління;
- впровадження в практику органів влади принципів професійної поведінки антикризових управляючих;
- вироблення єдиних стандартів і методів антикризового управління;
- розробка програм розвитку проблемних територій регіону.

Основними перевагами пропонованої системи є:

- можливість безперервно відстежувати негативні зміни в соціально-економічних відносинах регіону;
- малозатратність при її створенні та функціонуванні;
- стимулювання роботи регіональних органів влади за принципом взаємодії держави і суспільства;
- висока ефективність функціонування за рахунок колегіального прийняття рішень, чіткого розподілу відповідальності за виникнення кризових ситуацій та їх нейтралізацію за конкретними відомствами.

У зв'язку з тим, що основним бар'єром на шляху виникнення кризових ситуацій у соціально-економічних відносинах регіону має стати

скоординована діяльність органів влади, виникає необхідність у визначенні інструменту реалізації ними своїх функцій і повноважень щодо забезпечення безпеки. Таким інструментом має стати регіональна цільова програма щодо забезпечення економічної безпеки.

Під регіональною цільовою програмою розуміється комплекс виробничих, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, пов'язаних із завданнями, ресурсами і термінами здійснення, що забезпечують ефективне вирішення системних проблем у сфері економічного, екологічного, соціального та культурного розвитку регіону.

Висновки з проведеного дослідження. Саме системні проблеми в різних сферах регіону і є джерелом кризових ситуацій, подолання і запобігання яких є головним завданням забезпечення економічної безпеки.

Література

1. Купчишина Т. Проблеми і перспективи розвитку депресивних регіонів України [Електронний ресурс] / Т. Купчишина. — Режим доступу : http://confiapv.at.ua/publ/konf_23_24_05_2013_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/problemi_i_perspektivi_rozvitku_depresivnikh_reghioniv_ukrajini/65-1-0-2437.
2. Кірілюк Р. П. Державний механізм інвестування в підприємства депресивних регіонів [Електронний ресурс] / Р. П. Кірілюк. — Режим доступу : <http://www.bsfa.edu.ua/files/konf/22032013/s3/Kirilyuk.pdf>.
3. Депресивні регіони і механізм інвестування їхнього розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/983/76/1/1/>.
4. Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» в редакції Указу Президента України № 389/2012 від 8 червня 2012 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U389_12.html.